

**Шишка Р. Б.,**  
д.ю.н., професор,  
Юридичний інститут,  
Національний авіаційний університет, м. Київ

## **ЕЛЕМЕНТИ МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИВАТНИХ ПРАВОВІДНОСИН**

Правове регулювання приватних правовідносин у правовій науці та досі не втратило своєї актуальності. Особливо потребує уваги категорія "механізм правового регулювання". Проблема зводиться не стільки до розуміння цієї категорії скільки до: 1) встановлення елементів, завдяки яким забезпечується мета правового регулювання; 2) визначення напрямків їх впливу на поведінку учасників правовідносин; 3) усунення колізій між його окремими елементами; 4) приведення їх до загальновизнаних вимог у країнах ЄС.

Загальновизнано, що метою правового регулювання є упорядкування суспільних відносин і забезпечення правопорядку, зокрема визнання, закріплення і охорона певного стандарту юридично значимої поведінки учасників правовідносин, зокрема у сфері використання повітряного простору.

Сутність механізму правового регулювання полягає у тому, щоб надати поведінці учасників правовідносин юридично значимий характер на основі встановлених чи санкціонованих державою правил і підпорядкувати їх правовому порядку. У приватній сфері, на відміну від публічної, такі стандарти, суттєвих змін не зазнають, а міняються лише її акценти. Наразі йдеться про задоволення прав та інтересів людини взагалі та як споживача транспортних послуг, зокрема, витіснення та блокування деструктивних форм прояву їх поведінки чи свавілля перевізника.

Для цього обираються напрямки правового впливу на поведінку учасників суспільства. Це досягається правовими та не правовими засобами. До останніх відноситься вихованням поваги до права та охоронюваних ним благ, інформація, і навіть технічні, а із введенням новітніх інформаційних технологій, і програмні та технічні засоби.

Механізм правового регулювання правовідносин забезпечує переведення змісту правоздатності осіб чи компетенції публічних утворень у конкретні суб'єктивні права та юридичні обов'язки. При тому передбачаються певні "ретранслятори" виконання приписів, чи рекомендацій норм права із їх суб'єктивним баченням змісту самого права та підстав його виникнення.

Механізму регулювання приватних відносин увага майже не приділяється. Чи питання не є настільки методологічно значимим, з чим важко погодитися, чи проявляється лише стосовно окремих інститутів приватного права, зокрема того ж договірного, чи незаслужено обійдене? Не вина тому дуалізму приватного права, а скоріше намагання слідувати перевіреним часом схемам. За великим рахунком великої біди у дуалізмі приватного права нема, а є у його розуміння і намаганні штучно посилити цей поділ. Регулювання відносин здійснюється через вплив на них встановленням норм права для упорядкування цих відносин відповідно до об'єктивно виправданих, апробованих практикою їх ідеальних моделей. Механізм трансформації положень диспозицій норм права в дійсну практику отримав назву механізму правового регулювання.

У науці щодо механізм правового регулювання розглядається як: 1) взята в єдності сукупність правових засобів, якими забезпечується правовий вплив на суспільні відносини та складається з юридичних норм, правовідносин та актів реалізації суб'єктивних прав та здійснення юридичних обов'язків; 2) сукупність елементів, зв'язків і динамічних закономірностей, які необхідні та достатні для врегулювання одного елементарного акту поведінки; 3) норми статутного права чи позитивне право, юридичні факти, права та обов'язки учасників цивільних правовідносин, поведінка учасників правовідносин при реалізації прав та виконанні обов'язків а, за необхідності, захист порушеного права чи охоронюваного законом інтересу. Не можна погодитися із отождоенням механізму правового регулювання та наслідками такого регулювання, зокрема законністю та правопорядком. Правовідносин – результат правового регулювання і вони не можуть існувати поза нормами права.

Механізм правового регулювання приватних відносин повинен охоплювати ті їх елементи, які піддаються правовому впливу взагалі, чи стосовно окремих різновидів правовідносин зокрема. Від-

повідно йдеться про врегулювання приватних відносин взагалі, та окремих їх різновидів і співвідношення загального, окремого та спеціального. По мірі переходу до спеціального елементи правового регулювання правовідносин деталізуються. Це забезпечує визначення предмету та методу правового регулювання, які визначають "генетичний код" правового регулювання приватних правовідносин.

Надалі у нього включаємо те, через що здатне впливати право, та через які елементи правовідносин це проводиться. У позитивному праві це проявляється у структурі права де визначаються:

1) засади законодавства (ст. 3 ЦК), які уточнюють "генетичний код" цивільно-правового регулювання чи регулювання відносин у господарській сфері (ст. 6 ГК України);

2) підстави їх виникнення та її внутрішній зміст як різновиди юридичних фактів. Більшість із них притаманні лише приватному праву і можуть бути простими, або кваліфікованими;

3) загальне правове становище учасників правовідносин, та випадки і наслідки відхилення від нього. зокрема: право – та дієздатність, можливий обсяг цивільних прав та обов'язків;

4) правовий режим об'єкта приватних прав який проявляється у специфіці набуття, здійснення та припинення прав щодо такого об'єкта (Розділ III ЦК). На цьому рівні визначається допустимість існування цивільних правовідносин щодо окремих видів об'єктів, їх оборотоздатність, специфіку та різновиди, способи здійснення прав. Зокрема йдеться про здійснення прав щодо нерухомості, цінних паперів тощо;

5) параметри існування правовідносин у часі (строки, терміни) у просторі (місце виникнення, здійснення та припинення прав і обов'язків); виключення із загального положення про набуття та здійснення прав самостійно. Включення цього компоненту зумовлене тим, що сама людина і все інше існує у просторі та у часі і ігнорувати цей аспект неможливо. Контраргумент існує щодо території, оскільки акти діють однаково на всій території України. Але щодо окремих аспектів здійснення приватних прав все таки є територіальні особливості, особливо при дозвільному порядку.

На рівні окремих інститутів приватного права додаються додаткові елементи механізму правового регулювання цих правовідносин, чи конкретизується їх зміст. Наприклад, договори регулю-

ються завдяки такому елементу як спосіб його укладення (конкурентний чи неконкурентний) – підстава та послідовність виникнення суб'єктивних прав та зміст договору.

Таке розуміння елементів механізму регулювання приватних відносин на наш погляд є оптимальним.

УДК 347.13 (043.2)

**Шкрібляк К. П.,**

здобувач,

Київський національний університет ім. Т. Шевченка, м. Київ

## **ОДНОСТОРОННІ ПРАВОЧИНИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ**

Формування сучасного інституту одностороннього правочину почалося на новій семантичній основі та виправданих уже в цивілістиці підходів з прийняттям ЦК 2003 р. Проте тут були допущені певні неточності, особливо і пп. 2 та 6 ч. 3 ст. 202 ЦК України у частині того, що як слідує із буквального їх тлумачення, сторонами такого правочину можуть бути особи. Тим фактично ускладнена можливість учинення правочинів тим учасникам цивільних правовідносин, які вказані в ч. 2 ст. 2 ЦК України.

Проте для органів влади передбачені певні права, які охоплюються поняттям односторонніх правочинів. Зокрема йдеться про списання матеріальних цінностей, нагородження своїх працівників, оголошення конкурсів на заміщення посад, на отримання різного роду премій. Щоб уникнути такого непорозуміння, на наш погляд, слід термін "особи" замінити на термін "учасники цивільних правовідносин". Проте більш правильним взагалі упустити термін "особи".

Не досить досконалим є формулювання правила ч. 5 ст. 202 ЦК України щодо правовідносин із односторонніх правочинів застосовуються загальні положення про зобов'язання та про договори, якщо це не суперечить актам цивільного законодавства або суті одностороннього правочину. Наші заперечення полягають у тому, що не кожен односторонній правочин, особливо якщо він є реальним і спричиняє зобов'язання та особливо є договором. Якщо во-